

Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Yapmamasının Nedenleri ve Üniversitelerden Beklentiler: Bir Fenomenoloji Çalışması

Muhammet İbrahim AKYÜREK¹

¹Ankara Etimesgut Bilim ve Sanat Merkezi, i_akyurek56@hotmail.com

Geliş Tarihi/Received: 12.04.2021 Kabul Tarihi/Accepted: 03.06.2021 e-Yayın/e-Printed: 01.06.2022

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin lisansüstü eğitim yapmamasının nedenlerini ve üniversitelerden beklentilerini belirlemektir. Bu çalışma nitel araştırma yöntemini esas alan, olgubilim (fenomenoloji) araştırmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Ankara il merkezindeki resmi ilkokullarda görevli lisans mezunu 21 öğretmen oluşturmaktadır. Bu çalışmada, "görüşme-standartlaştırılmış açık uçlu görüşme" tarzı kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme aracı, çalışma grubu kapsamındaki okullara gidilerek, 2020-2021 eğitim öğretim yılında uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde; öğretmenlerin lisansüstü eğitim yapmamalarının önündeki en büyük engel olarak zaman sorunu görülmektedir. Çalışan kesim arasında yer alan öğretmenlerin lisansüstü eğitimden faydalanabilmeleri için zaman ve imkânların oluşturulması için üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın işbirliğiyle yasal ve destekleyici düzenlemeler yapılabilir. Ayrıca sonuçlar incelendiğinde; öğretmenler üniversitelerden, mesleki anlamda daha yeterli olabilmek için lisansüstü eğitimin özellikle daha nitelikli ve mesleğe katkı sağlayacak bir biçimde yapılmasını beklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Lisansüstü eğitim, üniversite, fenomenoloji, ilkokul, öğretmen.

Reasons for not Posting Graduate Education and Expectations from Universities: A Phenomenology Study

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the reasons why teachers do not have graduate education and their expectations from universities. This study is a phenomenology research based on qualitative research method. The working group of the research consists of 21 graduate teachers working in public primary schools in Ankara city center in the 2020-2021 academic year. In this study, "interview-standardized open-ended interview" style was used. The measurement tool used in the study was applied in the 2020-2021 academic year by going to the schools within the study group. Descriptive analysis technique was used in analyzing the data. When the research results are examined; The time problem is seen as the biggest obstacle in front of teachers not having graduate education. Legal and supportive arrangements can be made with the cooperation of universities and the Ministry of National Education in order to create time and opportunities for teachers who are among the working groups to benefit from postgraduate education. Also, when the results are examined; Teachers expect universities to provide postgraduate education in a way that is particularly qualified and contributes to the profession in order to be more competent in the professional sense.

Keywords: Postgraduate education, university, phenomenology, primary school, teacher.

1. GİRİŞ

Günümüz küresel dünyasında gelişme ve değişimler hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu durumlara ayak uydurabilmenin yolu, sürekli bilgi edinmek ve bilgiyi gerekli bir biçimde kullanabilmektedir. Bunun için öncelikle bireylerin eğitim düzeyleri gelişmeler doğrultusunda yükseltilmesi gerekmektedir. Bilginin elde edilmesinde, eğitim aracılığıyla yetiştirilecek olan kişilerde; sorgulayan, araştıran, eleştirel düşünebilen, problem çözebilen, bilgiyi üretebilen, öğrenmeyi öğrenen, esnek, yaratıcı, takım ruhuna sahip, düşündüklerini rahatlıkla ifade edebilen, karar alabilen ve teknolojiye yararlanabilen özellikler bulunmalıdır (Borich, 2004; Burden ve Byrd 1999; Cruickshank, Jenkins ve Metcalf, 2003; Jensen ve Kiley, 2000; Moore, 2005).

Bilginin elde edilmesi, gerekli biçimde kullanılması ve geliştirilmesi sürecinde özellikle üniversitelerin önemli bir rolü vardır. Güven ve Tunç (2007)'a göre üniversitenin görevleri genel bağlamda “araştırma ve öğretim yapmak ile yüksek düzeyde nitelikli insan gücü yetiştirmek”tir. Ülkenin gelişmişliğine katkı sağlayan üniversiteler (Başer, Günhan ve Yavuz, 2005), toplumun yüksek nitelikli insan gücü yetiştirme ve bilimsel araştırma yapma gereksinimini karşılamak, bilgi ve teknoloji oluşturmak, yüksek seviyede bilimsel araştırma gerçekleştirmek, toplumu bilinçlendirerek geliştirmek, ulusal ve evrensel çalışmalara katkı sağlamak, bilim verilerini paylaşmak gibi çok sayıda görev, yetki ve sorumluluklara sahip olarak eğitim sisteminin en üst kademesinde bulunmaktadır (Karaman ve Bakırcı, 2010). Eğitim sisteminin diğer kademelerinin işlevleri, mevcut bilgiyi aktarmakken; üniversitelerin ise temel olarak bilgiyi üretmek, kullanmak ve yaymaktır (Tuzcu, 2003). Üniversiteler gerek lisans gerekse özellikle uzmanlığın sağlanması amacıyla lisansüstü eğitim aracılığıyla bu işlevini yerine getirmektedir.

Lisansüstü eğitim, lisans eğitimine bağlı olan yüksek lisans ve doktora ile sanat dallarında yapılan sanatta yeterlik ve tıpta uzmanlık ile bu programların gerektirdiği öğretim, eğitim, bilimsel araştırma ve uygulama faaliyetlerinden meydana gelen eğitim şeklinde ifade edilir (Sevinç, 2001). Lisansüstü eğitim, üniversitelerde lisansın devamındaki derecelere ulaştıran, araştırarak teknoloji ve bilim üreten, ülke kalkınmasını yönlendiren bilim insanı yetiştirmeyi hedefleyen plan ve programlı eğitim sürecidir (Varış, 1984). Lisans diploması olanlara ilgilendikleri bilim dalında yüksek lisans veya doktora eğitimi yaparak uzmanlaşma imkânı sağlamak için hazırlanan lisansüstü eğitim (Oğuzkan, 1981); üretken, araştırma yapabilen, yaratıcı kişileri yetiştiren, ülke sorunları karşısında duyarlı bir eğitim programıdır (Sayan ve Aksu, 2005). Lisansüstü eğitim, ülke amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunur. Lisansüstü eğitim yükseköğretim ile kamu ve sanayi alanlarının farklı hizmet alanlarına yüksek nitelikli insan gücü yetiştirir. Ayrıca ülke sorunlarının çözülmesini ve kalkınma için gerek duyulan teknolojiyi üretmeye dönük olarak araştırmaların gerçekleştirilmesini sağlar (Karakütük, 1989).

Lisansüstü eğitim, bilim insanı yetiştirme ve ulusal bilim politikasının yürütülmesinde en önemli öğelerden biridir. Lisansüstü eğitimin temel hedefi; bilgiyi üreterek kullanan ve eleştiren bir düşünce biçimiyle problem çözebilecek kalitede insan gücü yetiştirmektir. Bu sebeple lisansüstü eğitimin planlanması ve etkin bir biçimde yürütülmesi, ülkenin gelişmişlik seviyesiyle çok ilgilidir (Alhas, 2006). Lisansüstü eğitimde; lisans eğitimine göre kişiye mesleki alanlarda uzmanlaşma, daha geniş ve ayrıntılı bilimsel araştırmalar yapma, bilgi üreterek sentez yapabilme, karmaşık sorunları çözebilme becerisi kazandırılmaya çalışılır. Günümüzde üniversitelere öğretim elemanı yetiştirmenin yanında endüstriyel ve diğer çalışma alanlarında iş edinmenin bir ön şartı olarak yüksek lisans ve doktora derecesinin aranır duruma gelmesi, lisansüstü eğitim gereksinimini daha da arttırmıştır. Lisansüstü eğitim gereksinimini karşılamak amacıyla lisansüstü eğitim programları oluşmuştur. Lisansüstü eğitim programlarına başvuru ile kabul edilme şartları üniversiteler arasında birtakım farklılıklar göstermekle beraber ortak şart, adayların başvurdukları programın gerek duyduğu bilimsel yeterliliğe sahip olabilmektir (Alhas, 2006; Demirtaşlı, 2002). Bu bilimsel yeterliliğe sahip olması gereken ve lisansüstü eğitim aracılığıyla geliştirilmesi gereken adaylar arasında eğitimin çok önemli bir paydaşı olan öğretmenler de yer almaktadır.

Kaliteli bir eğitimi nitelikli öğretmenler gerçekleştirdiğinden eğitim sisteminin en önemli unsuru öğretmendir ve bu yüzden “bir okul, ancak, içindeki öğretmenler kadar iyidir” şeklinde ifade edilebilir (Kavcar, 2002). Yeterli sayıda nitelikli öğretmenin olmamasını temel eğitim sorunu şeklinde görmedikçe eğitimin toplumsal gelişmeye gerçek anlamda bir katkı sağlaması düşünülemez. Bir ülkede, öğretmenler ve öğretmenlik mesleği yeterli nitelik ve güce erişmedikçe çok iyi bir eğitim sistemi ve eğitim amaçları bulunsa da bunlar gerçekleşemez (Akyüz, 2018). İyi öğretmenle ilgili değerlendirmeler incelendiğinde, iyi öğretmenin “kendisini mesleki ve kişisel açılardan sürekli olarak geliştiren, kendisini geliştirmeye ilgili fırsatları ve olanakları araştıran ve değerlendiren öğretmen” olduğu anlaşılmaktadır (Seferoğlu, 2004).

Lisansüstü eğitimin lisans seviyesinin devamında özellikle mesleki alanda uzmanlığın sağlanması, öğretmenler açısından büyük bir önem taşımaktadır. Öğretmenlerin mesleki anlamda uzmanlaşmaları, eğitimin kalitesini arttıracaktır, böylece ülke kalkınmasına katkı sağlayabilecektir. Bu nedenle öğretmenlerin lisansüstü eğitim almalarının sağlanması ve teşvik edilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca öğretmenlerin lisansüstü eğitime ne kadar teşvik edildikleri ve bu süreçte öğretmenlere ne kadar kolaylık sağlandığı, bu durumun anlaşılmasını

sağlayabilecektir. Öğretmenlerin lisansüstü eğitim yapmamalarının veya yapamamalarının nedenlerini ve öğretmenlerin lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden beklentilerinin anlaşılması ve incelenmesi, lisansüstü eğitimde rol alan kurum ve kuruluşlara rehberlik edebilecek ve alanyazına katkıda bulunabilecektir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, öğretmenlerin lisansüstü eğitim yapmamasının nedenlerini ve üniversitelerden beklentilerini belirlemektir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışma nitel araştırma yöntemini esas alan, olgubilim (fenomenoloji) araştırmasıdır. Olgubilim deseni farkında olduğumuz fakat derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada deneyimler, olaylar, yönelimler, algılar, durumlar, kavramlar gibi farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu olgularla günlük yaşantıda farklı şekillerde karşılaşılabilir. Ancak bu tanışıklık, olguların tam olarak anlaşıldığı anlamına gelmemektedir. Bize tümüyle yabancı olmayan, ayrıca tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim uygun bir araştırma zemini hazırlar. Nitel araştırmalar, görüşme, gözlem ve doküman inceleme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algı ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına dönük olarak sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırmalarda elde edilen sonuçlar, evrene genellenememekle birlikte konuya yönelik bir bakış açısı kazandırdığından önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016; Karasar, 2015).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Ankara il merkezindeki resmi ilkokullarda görevli lisans mezunu 21 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kritik durum örnekleme olarak nitelendirilen örneklem türü yardımıyla belirlenmiştir. Patton (1987)'a göre, olasılık temelli örnekleme temsiliyeti sağlama yoluyla evrene geçerli genellemeler yapma hususunda önemli faydalar sağlarken, amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların ayrıntılı çalışılmasına imkân tanımaktadır; amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri “kritik durum örnekleme”dir. Kritik durum örneklemesinde, kritik bir durum ya da durumların varlığına işaret eden en önemli gösterge; “bu, burada oluyorsa, başka benzer durumlarda kesinlikle olur” veya tam tersine “bu, burada olmuyorsa, başka benzer durumlarda kesinlikle olmaz” biçiminde bir ifadededir. Bu durumun bir başka göstergesi “bu grup belirli bir problemle karşılaşıyorsa, diğer bütün gruplar kesinlikle bu problemle karşı karşıya kalır” biçiminde bir yargının varlığı ya da yokluğudur. Diğer taraftan bir ya da birkaç kritik durumun çalışılması, benzer bütün durumlara ilişkin belirli genellemelerin yapılmasına imkân tanımaz. Buna karşın araştırma sonucunda elde edilen veriye dayalı sonuçların zenginliği ve inandırıcılığı sınırlı derecede genellemeler yapılmasını olanaklı kılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ankara’da bulunan resmi ilkokullarda görevli lisans mezunu 21 öğretmenin örnekleme oluşturması kritik durumu örnekleme yapılmaktadır. Katılımcıların 16’sı kadın (%76.2), 5’i erkektir (%23.8); 19’u evli (%90.4), 2’si bekârdır (%9.6); 6’sı 31-40 (%28.5), 13’ü 41-50 (%61.9), 2’si 51 ve üzeri (%9.6) yaşadadır; 1’i 6-10 yıl(%4.8), 5’i 11-15 yıl (%23.8), 15’i 16 ve daha fazla yıl (%71.4) mesleki kıdeme sahiptir. Katılımcıların çoğunluğunu; kadın, evli, 41-50 yaş aralığında, 16 ve daha fazla yıl mesleki kıdeme sahip olan öğretmenler oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama aracının geliştirilmesi kapsamında öncelikle “Lisansüstü eğitime ilişkin sorunlar ve beklentiler nelerdir?” sorusuna cevap aramak amacıyla literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra, sorular üç alan uzmanı (temel eğitim, eğitim yönetimi, ölçme ve değerlendirme) tarafından incelenmiştir. Bunlara bağlı olarak araştırmada kullanılacak olan veri toplama aracı geliştirilmiştir. Katılımcılara yönelik olarak araştırmacı tarafından oluşturulan görüşme formu şu sorulardan oluşmaktadır:

1. Lisansüstü eğitim yapmama nedenlerinizi açıklar mısınız?
2. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden beklentileriniz nelerdir?

Bu çalışmada, “görüşme-standartlaştırılmış açık uçlu görüşme” tarzı kullanılmıştır. Patton (1987)’a göre görüşmenin amacı, bir bireyin iç dünyasına girerek bakış açısını anlamaktır. Görüşme yoluyla tutumlar, deneyimler, niyetler, düşünceler, zihinsel algılar, tepkiler, yorumlar gibi gözlenemeyen şeyler anlamaya çalışılır. Bu süreçte, sorulan sorulara, karşı tarafın doğru ve rahat bir biçimde tepkide bulunmasını sağlamak görüşmecinin görevidir. Patton (1987)’a göre görüşme yaklaşımlarından biri de “standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tarzı”dır; bu görüşme tarzı, “dikkatlice yazılmış ve belirli bir sıraya konmuş bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda ve sırada sorulur”. Bu yaklaşım, bazı insanlardan daha çok, bazı insanlardan ise daha az sistematik ve yüzeysel bilgi edinilmesine yol açabilecek olan görüşmeci yanlılığını veya öznelliğini azaltır. Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme, bir araştırmanın başka araştırmacılar tarafından tekrar edilmesi olasılığını önemli ölçüde arttırır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan ölçme aracının uygulanması için gerekli izinler alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme aracı, çalışma grubu kapsamındaki okullara gidilerek, 2020-2021 eğitim öğretim yılında uygulanmıştır. Uygulamalar; araştırmacı tarafından, okul yönetimi ve öğretmenlerin gönüllülüğü dikkate alınarak, örneklem listesi doğrultusunda her bir okulda uygulamaya katılan öğretmenlerle görüşülerek, ölçme aracı hakkında bilgi verilmesi ile birlikte gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, yüz yüze 10-15 dakika arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmış, bulgular uygun ve gerekli olan yerlerde nicelleştirilerek (sayı kullanılarak) sunulmuştur. Nitel bulgular analize açıklık getirmek, güvenilirliği arttırmak için nicel ifadeler kullanılarak belirtilebilir. Bu yaklaşım göre, veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi gözlem ve görüşme süreçlerinde kullanılan sorular veya boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada, veriler görüşme süreçlerinde kullanılan araştırma soruları dikkate alınarak sunulmuştur.

Nitel araştırma yöntemlerinde geçerlik kavramı araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu şekliyle ve olabildiğince tarafsız gözlemesi anlamına gelmektedir. Toplanan verilerin derinlemesine rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir çalışmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında bulunmaktadır. İç geçerliği/inandırıcılığı sağlama konusunda araştırmacılardan hem veri toplama hem de verilerin analizi ve yorumlanması süreçlerinde tutarlı olması ve bu tutarlılığın nasıl sağlandığı hususunda açıklama yapması beklenmektedir. Betimsel türden bir analizin kullanıldığı bir çalışmada, görüşülen bireylerden doğrudan alıntılara yer vermek ve bunlardan hareketle sonuçları açıklamak geçerlik için önemli olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Katılımcıların görüşleri incelenirken kullandıkları kelime, cümle ve kavramlardan yola çıkılarak özellikle kendi ifadelerinde yer verdikleri kavramların kullanılmasına özen gösterilmiştir. Araştırmada inandırıcılığı sağlamak ve katılımcı görüşlerini daha açık bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara da yer verilmiştir. Katılımcı görüşleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, katılımcıların gerçek ismi yerine takma isimler kullanılmıştır. Araştırmada, ortaya çıkan bulgular yorumlanarak incelenmiştir.

3. BULGULAR

Katılımcı görüşlerine göre “lisansüstü eğitim yapılmamasının nedenleri ve lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden beklentiler” aşağıda yer almaktadır. Bu aşamada sorulara ilişkin görüşler (konuyla ilgili sınırlandırılmış ve özetlenmiş) açıklanmıştır.

Katılımcılardan A’nın görüşü: “Lisansüstü eğitim yapmak için zamanım olmadı. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden bir beklentim yok.” Zaman sorunu ve üniversitelerden bir beklentinin olmadığı vurgulanmıştır.

Katılımcılardan B'nin görüşü: "Lisansüstü eğitim yapmak için vakit sorunu var. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden verimli bir eğitim süreci yaşatılmasını bekliyorum." Vakit sorunu ve üniversitelerden verimli bir eğitim sürecinin beklendiği belirtilmiştir.

Katılımcılardan C'nin görüşü: "Lisansüstü eğitimi en yakın zamanda yapmak istiyorum. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversiteler eğitimin kaliteli olmasını sağlamaları gerekir." Lisansüstü eğitim yapmak istendiği ve üniversitelerden kaliteli bir eğitimin beklendiği ifade edilmiştir.

Katılımcılardan D'nin görüşü: "Lisansüstü eğitim yapmak istiyorum. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversiteler hayatıma artı değerler katmalı." Lisansüstü eğitim yapmak istendiği ve üniversitelerden hayata artı değer katılmasının beklendiği vurgulanmıştır.

Katılımcılardan E'nin görüşü: "Lisansüstü eğitim yapmaya vakit ayıramıyorum. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerin maddi ve akademik açıdan kolaylık sağlamaları gerekir." Vakit ayıramama sorunu ve üniversitelerden maddi ve akademik destek beklendiği belirtilmiştir.

Katılımcılardan F'nin görüşü: "Sağlık sorunları ve yaşımdan ötürü lisansüstü eğitim yapmıyorum. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversiteler aracılığıyla hem eğitim alan kişiye faydası olmalı hem de bu kişinin aldığı eğitim ile çevresine faydalı olabilmesini arzu ediyorum." Yaş ve sağlık sorunu ile üniversitelerden fayda sağlanmasının beklendiğine vurgu yapılmıştır.

Katılımcılardan G'nin görüşü: "Bu konuda yeterli bilgim olmaması ve bu sürecin zor olduğunu düşünmem dolayısıyla lisansüstü eğitim yapmıyorum. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden teşvik ve süreçte kolaylık sağlamalarını bekliyorum." Bilgi yetersizliği ve sürecin zorluğu ile üniversitelerden teşvik ve kolaylık beklendiği belirtilmiştir.

Katılımcılardan H'nin görüşü: "Ailevi birtakım nedenlerden dolayı lisansüstü eğitim yapmıyorum. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerin uygulama alanlarında daha faydalı içeriklere yer vermesi gerektiğini düşünüyorum." Ailevi nedenler ve üniversitelerden uygulama alanına katkı sağlanmasının beklendiği vurgulanmıştır.

Katılımcılardan I'nın görüşü: "Yeterli zamanı ayıramayacağımı düşündüğüm için lisansüstü eğitim yapmıyorum. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerin programlarını çalışma hayatıyla daha uyumlu hale getirebilmesi gerekir." Zaman sorunu ve üniversitelerin çalışma hayatına uyumlu programlar yapması gerektiği ifade edilmiştir.

Katılımcılardan J'nin görüşü: "Lisansüstü eğitim yapmak zaman ve imkânım olmadı. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversiteler programlarını mesleki yeterlikte uzmanlık sağlayacak nitelikte hazırlamalı." Zaman ve imkân sorunu ile üniversitelerin mesleki yeterliği artırması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Katılımcılardan J'nin görüşü: "Akademik kariyer için uygun zamanın, fırsatın olmaması ve çalışma hayatıyla birlikte zor yürütüleceği düşüncesi dolayısıyla lisansüstü eğitim yapmıyorum. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden mülakatlarda adil davranılmasını ve kontenjanların artırılmasını bekliyorum." Zaman, fırsat ve çalışma hayatına uygun olmama sorunları ile üniversitelerin mülakatlarda adil davranmaları ve kontenjanları arttırmaları gerektiği belirtilmiştir.

Katılımcılardan K'nin görüşü: "Lisansüstü eğitim yapmakta ihmalkârlığım var. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden daha donanımlı eğitim verilmesini bekliyorum." İhmalkâr davranıldığı ve üniversitelerden daha donanımlı bir eğitim verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Katılımcılardan L'nin görüşü: "Evlilik ve çocukların bakımı dolayısıyla lisansüstü eğitim yapamadım. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerde mesleki alanda uzman yetiştirmeye yönelik programlar düzenlenebilir." Evlilik ve çocuk bakımı ile üniversitelerden mesleki alanda uzman yetiştirmelerinin beklendiği vurgulanmıştır.

Katılımcılardan M'nin görüşü: "Evlilikten ötürü lisansüstü eğitim yapmıyorum. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversiteler online ve evden eğitim imkânı sağlarsa güzel olur." Evlilik ve üniversitelerin online eğitim yapmaları gerektiği vurgulanmıştır.

Katılımcılardan N'nin görüşü: "Ayrılacak vaktim olmadığı için lisansüstü eğitim yapmadım. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden eğitimin yaptığım mesleğe katkı sağlayacak şekilde olmasını ve uygun ortamın

sağlanmasını bekliyorum.” Vakit sorunu ile üniversitelerden mesleğe katkı ve uygun ortamlar sağlanmasının beklendiği vurgulanmıştır.

Katılımcılardan O'nun görüşü: “Evin ve çocukların sorumlulukları dolayısıyla lisansüstü eğitim yapmadım. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversiteler isteyenler için uygun şartlar sağlayarak mesleğimize katkısı olacak özel bölümler açabilir.” Ev ve çocuk sorumlulukları ile üniversitelerden mesleğe katkı getirecek bölümlerin açılması gerektiği vurgulanmıştır.

Katılımcılardan P'nin görüşü: “Yüksek lisansa başladım, tez aşamasında danışman hocamla çıkan sorun yüzünden tezi bitiremedim; daha sonra evlilik, çocuk vb. nedenlerle lisansüstü eğitimime dönemedim. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerde daha uygun şartlar ve ücretlerle lisansüstü program açılması gerektiğini düşünüyorum.” Evlilik, çocuk vb. nedenler ile üniversitelerden uygun şartlar ve ücretlerle lisansüstü program açılmasının beklendiğine vurgu yapılmıştır.

Katılımcılardan R'nin görüşü: “Üniversiteye başladığım yıldan itibaren bölüm başkanının teşvikiyle lisansüstü eğitime ciddi şekilde hazırlandım ama annelik sürecinde destek görmemekten dolayı gerçekleştirilemedim. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden beklentim; alanımıza yönelik tüm disiplinlerle ilgili ülkemizin gerçeklerine uygun araştırmalar yapıp nerede eksiklik olduğunun gerçekten iyi tespit edilmesi için bilimsel çalışmalar yapılmasıdır.” Annelik süreci ve destek bulamama sorunu ile üniversitelerin gerçeklerle bağdaşan sorunlara çözüm arayan ve çalışma yapılan yerler olması gerektiği vurgulanmıştır.

Katılımcılardan S'nin görüşü: “Lisansüstü eğitim yapmak için ihtiyaç hissetmiyorum; zorlama ve güdüleme yok. Ne için yüksek lisans yapmam gerekiyor. Zaten mesleğimi icra ediyorum. Yüksek lisans yaptığımda mesleğime bir katkısının olacağını düşünmüyorum. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversiteler ikinci öğretim ve ücret ile lisansüstü eğitim yapmayı kaldırmalı.” İhtiyaç hissedilmediği ve üniversitelerin ücretli lisansüstü eğitime son vermeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Katılımcılardan Ş'nin görüşü: “Ücreti ve her üniversitede olmaması nedeniyle lisansüstü eğitim yapmıyorum. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden beklentim; tezsiz yüksek lisans olanaklarının kolaylaştırılması ve ücretinin daha cazip hale getirilmesi veya ücretsiz yapılmasıdır.” Ücret ve her üniversitede istenilen bölümün olmaması sorunları ile üniversitelerin olanak ve ücretleri daha uygun duruma getirmelerinin beklendiği vurgulanmıştır.

Katılımcılardan T'nin görüşü: “Çalışma ortamım olmadığı için lisansüstü eğitim yapamadım. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversiteler çalışan insanlara göre bir öğretim programı uygulamalıdır.” Uygun çalışma ortamı bulamama sorunu ve üniversitelerin çalışan kesime uyacak programların düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Lisansüstü eğitim yapmama nedenleri incelendiğinde; 21 katılımcıdan 8 kişi zaman sorunları (fırsat, imkân ve çalışma hayatına uygun olmama gibi), 6 kişi ailevi nedenler (evlilik; ev ve çocuk bakımı gibi), 1 kişi yaş ve sağlık sorunu, 1 kişi bilgi yetersizliği ve sürecin zorluğu, 1 kişi ihmalkârlığı, 1 kişi ücretli olması ve 1 kişi ihtiyaç duymaması dolayısıyla lisansüstü eğitim yapmadığını belirtmiştir. Ayrıca 2 kişi lisansüstü eğitim yapmak istediğini ifade etmiştir.

Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden beklentiler incelendiğinde; 10 kişi mesleki gelişim ve yeterliliğe katkı sağlanmasını (nitelikli eğitim), 7 kişi teşvik, destek (maddi ve manevi) ve olanak sağlanmasını, 2 kişi çalışma hayatına uygun programlar düzenlenmesini, 1 kişi mülakatlarda adil davranılmasını ve kontenjanların artırılmasını, 1 kişi online eğitim yapılmasını ve 1 kişi üniversitelerin gerçeklerle bağdaşan sorunlara çözüm arayan ve çalışma yapılan yerler olmasını beklediklerini belirtmiştir. Ayrıca 1 kişi lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden beklentisinin olmadığını ifade etmiştir.

Bu bulgular incelendiğinde; öğretmenlerin lisansüstü eğitim yapmamalarının önündeki en büyük engel olarak zaman sorunu görülmektedir. Araştırma bulgusu; Toprak ve Taşgın (2017) tarafından yapılan araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Zaman ayarlamasının yapılması halinde öğretmenlerin lisansüstü eğitim

arak alanlarında gelişimleri sağlanabilecek, böylece eğitimin niteliği artırılabilir. Çalışan kesim arasında yer alan öğretmenlerin lisansüstü eğitimden faydalanabilmeleri için zaman ve imkânların oluşturulması için üniversiteler ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın işbirliğiyle yasal ve destekleyici düzenlemeler yapılabilir. Lisansüstü eğitime ilişkin üniversitelerden beklentiler de bunun gerekliliğini göstermektedir; öğretmenler, çalışma hayatına uygun programlar düzenlenmesini talep etmektedir.

Öğretmenlerin lisansüstü eğitim yapmamlarının önündeki diğer önemli bir engel olarak ailevi durumlar gelmektedir. Evlilik kurumunun ve çocukların varlığının, lisansüstü eğitime bir engel teşkil etmemesi için eşlerin birbirlerine destek sağlaması yoluyla lisansüstü eğitim yapılabilir. Bu durum da eğitim düzeyinin artarak daha eğitilmiş, kültürlü ve bilinçli bir aile yapısı oluşmasına katkıda bulunabilecektir.

Ayrıca bulgular incelendiğinde; öğretmenler üniversitelerden, mesleki anlamda daha yeterli olabilmek için lisansüstü eğitimin özellikle daha nitelikli ve mesleğe katkı sağlayacak bir biçimde yapılmasını beklemektedir. Araştırma bulgusu; Alabaş, Kamer ve Polat (2012), Toprak ve Taşğın (2017) ile Turhan ve Yaşar (2013) tarafından yapılan araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Üniversitelerin, lisansüstü eğitimi daha nitelikli hale getirmeleri için Yükseköğretim Kurulu gerekli yasal düzenlemeleri hayata geçirebilir ve teşvik edici tedbirler alabilir. Böylece öğretmenlerin beşeri sermayeleri artırılabilir; öğrencilerin de daha nitelikli bir eğitim almaları sağlanabilir ve etkili okullar oluşabilir.

Öğretmenler üniversitelerden, lisansüstü eğitim yaparken ücret alınmamasını ve süreçte akademik destek sağlanmasını, olanakların zenginleştirilmesi yoluyla teşvik ve manevi destek beklemektedir. Araştırma bulgusu; Toprak ve Taşğın (2017) tarafından yapılan araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca mülakatların daha adil yapılması ve yeterli kontenjanların sağlanması da beklenmektedir. Üniversitelerin, lisansüstü eğitimi ücretsiz ve liyakate dayalı olarak gerçekleştirmeleri aracılığıyla daha fazla öğretmen lisansüstü eğitim yaparak alana katkı sağlayabilecektir. Böylece toplum ve ülke entelektüel sermayesine katkıda bulunulabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2018). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 - M.S.2019*. Ankara: Pegem A.
- Alabaş, R., Kamer, S. T., & Polat, Ü. (2012). Öğretmenlerin kariyer gelişimlerinde lisansüstü eğitim: Tercih sebepleri ve süreçte karşılaştıkları sorunlar. *e-International Journal of Educational Research*, 3(4), 89-107.
- Alhas, A. (2006). *Lisansüstü eğitim yapmakta olan Millî Eğitim Bakanlığı öğretmenlerinin lisansüstü eğitime bakış açıları (Ankara ili örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başer, N., Günhan, B., & Yavuz, G. (2005). Ortaöğretim fen ve matematik alanında öğrenim gören tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin aldıkları eğitimden beklentileri, yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 95-101.
- Borich, G. D. (2004). *Effective teaching methods*. NJ: Pearson.
- Burden, R. P., & Byrd, D. M. (1999). *Effective teaching*. Needham Heights: Allyn&Bacon.
- Cruikshank, D. R., Jenkins, D. B., & Metcalf, K. K. (2003). *The act of teaching*. New York: McGraw Hill.
- Demirtaşlı, N. (2002). Lisansüstü eğitim programlarına girişte Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (LES) sonucunun ve diğer ölçütlerin kullanımına ilişkin bir tarama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 61-70.
- Güven, İ., & Tunç, B. (2007). Lisansüstü öğrencilerinin akademik sorunları (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü örneği). *Millî Eğitim*, 173, 157-172.
- Jensen, R. A., & Kiley, T. J. (2000). *Teaching, leading and learning*. Boston: Houghton Mifflin Co.
- Karakütük, K. (1989). Türkiye'de lisansüstü öğretim, sorunları ve çözüm önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(1).
- Karaman, S., & Bakırcı, F. (2010). Türkiye'de lisansüstü eğitim: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 94-114.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel.
- Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet döneminde dal öğretmeni yetiştirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 1-13.
- Moore, K. D. (2005). *Effective instructional strategies*. CA: Sage Publications.

- Oguzkan, F. (1981), *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newbury Park, CA: Sage.
- Sayan, Y., & Aksu, H. (2005). Akademik personel olmadan lisansüstü eğitim yapan bireylerin karşılaştıkları sorunlar üzerine nitel çalışma, lisansüstü eğitim. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 59-66.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlilikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığına Eğitim*, 58, 40-45.
- Sevinç, B. (2001). Türkiye'de lisansüstü eğitim uygulamaları, sorunlar ve uygulamalar. *DEÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 25-40.
- Toprak, E., & Taşgın, Ö. (2017). Öğretmenlerin lisansüstü eğitim yapmama nedenlerinin incelenmesi. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 599-615.
- Turhan, M., & Yaşar, Z. (2013). Lisansüstü programların öğretmen, yönetici ve denetmenlerin mesleki gelişimine katkısı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43), 200-218.
- Tuzcu, G. (2003). Lisansüstü öğretim için yurtdışına öğrenci göndermenin planlanması. *Millî Eğitim Dergisi*, 155-165.
- Variş, F. (1984). *Lisansüstü düzeyde eğitim elemanı yetiştirme*. Eğitim Bilimleri Sempozyumu, Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları: 136, 49-54.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.